

STRATEGII DE COMUNICARE ÎN FAMILIILE CU COPII ADOPTAȚI*

**DORU BUZDUCEA
FLORIN LAZĂR
VLAD GRIGORAȘ**

Cercetarea de față investighează strategiile de comunicare a statutului de copil adoptat practicate de către familiile din România. Eșantionul ($N = 516$) este reprezentativ la nivel național pentru adopțiile realizate în perioada 2000–2009. Cercetarea a fost realizată în perioada 2012–2013, cu sprijinul Oficiului Român pentru Adopții, al Direcțiilor Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului și UNICEF. În timp, majoritatea familiilor (95%) sunt de acord cu dezvăluirea statutului de copil adoptat, doar 69% au comunicat copiilor acest fapt, familiile din mediul rural fiind mai deschise la acest subiect, comparativ cu cele din mediul urban (73% vs 67%). Un procent foarte mic de copii se află în relație cu familia biologică, dintre aceștia majoritatea fiind în contact mai degrabă cu frații și surorile lor decât cu părinții. Familiile adoptive din România au tendința să nu fie de acord cu adopția deschisă, iar obligativitatea familiilor adoptive să dezvăluie statutul de copil adoptat pare să rămână o problemă controversată în România.

Cuvinte-cheie: adopție, dezvăluire, adopție deschisă, România.

INTRODUCERE

Comunicarea veștii unui copil că este adoptat poate fi un proces dificil de gestionat de către părinții adoptivi. Serviciile de asistență socială pot juca un rol important în sprijinirea părinților adoptivi în acest proces (Bejenaru, 2011). Date despre strategiile folosite de părinții adoptivi din România nu sunt disponibile, iar aceștia pot fi reticenți să le spună copiilor că sunt adoptați. Pe de altă parte, opinia publică are încă o reacție mai degrabă negativă față de părinții care adoptă (Buzducea și Lazăr, 2011), ceea ce îi reține pe unii dintre cei care își doresc un copil să adopte. De asemenea, la nivel național se cunosc prea puține date cu privire la implicațiile procesului de adopție (Bejenaru și Roth, 2012; Muntean, 2013).

Adresa de contact a autorilor: Doru Buzducea, Florin Lazăr, Vlad Grigoraș, Universitatea din București, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, str. Schitu Măgureanu, nr. 9, sector 1, București, e-mail: dbuzducea@yahoo.com; florin13@yahoo.com; vlad.grigoras@gmail.com.

* Cercetarea a fost posibilă grație sprijinului financiar al UNICEF România.

Noile prevederi legale menționează obligativitatea părinților adoptivi de a le spune copiilor despre faptul că sunt adoptați, comunicarea despre adopție fiind una dintre temele incluse în programul de pregătire a familiei care dorește să adopte pentru obținerea atestatului care să îi permită să adopte (vezi Ordinul nr. 552/2012 din 04/04/2012 privind aprobarea modelului-cadru al atestatului de persoană sau familie aptă să adopte, precum și a modelului și conținutului unor formulare, instrumente și documente utilizate în procedura adopției).

METODOLOGIE

Cercetarea a avut drept scop înțelegerea procesului de comunicare despre adopție în familiile adoptive și identificarea factorilor psihosociali și culturali asociați.

Obiective

- identificarea strategiilor de comunicare despre adopție folosite de părinții adoptivi din România și evidențierea celor de succes;
- identificarea caracteristicilor familiilor adoptive ce folosesc strategii de succes de comunicare despre adopție cu copilul;
- identificarea factorilor socioculturali specifici ce influențează strategiile de comunicare.

Cercetarea a utilizat metode mixte de culegere a datelor: ancheta de opinie, prin aplicarea unui *chestionar* pe un eșantion reprezentativ de 516 familii adoptive, care au încheiat procedura de adopție cu cel puțin doi ani (după încheierea perioadei obligatorii de monitorizare post-adopție) în urmă (înainte de 2009) și interviuri de tipul „povestea vieții” cuprinzând relatări ale familiilor adoptive și ale unor persoane adoptate despre procesul de comunicare despre adopție.

Pentru administrarea chestionarului s-a realizat o eșantionare aleatoare sistematică, pe baza datelor despre adopțiile naționale încheiate în perioada 2000–2009. Într-o primă etapă, au fost solicitate Direcțiilor Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului (DGASPC) din toată țara liste cu adopțiile naționale. Pe baza acestor liste a rezultat un total de 11 319 copii adoptați (52% de gen feminin și 48% de gen masculin), pentru selecția subiecților folosindu-se pasul statistic. Atunci când familia sau persoana selectată nu a dorit să răspundă, sau nu a putut fi găsită acasă din diferite motive (plecați din localitate, mutat în alt județ/la alt domiciliu, deces) a fost selectat altcineva din lista de rezerve. DGASPC Satu Mare nu a participat la cercetare. Au refuzat participarea la cercetare 87 de persoane/familii, având, astfel, o rată de răspuns de 85,6%. Alte 126 persoane s-au mutat de la adresa aflată în evidența DGASPC. Deși eșantionul inițial a fost stabilit la 570 de persoane, în perioada destinată

culegerii datelor au fost identificate și interviuate 516 persoane. Astfel, marja de eroare teoretică a crescut de la $\pm 4\%$ la $\pm 4,21\%$.

Pentru a asigura reprezentativitatea datelor, eșantionul a fost ponderat în funcție de regiunile de dezvoltare ale României, așa cum sunt ele stabilite la nivel național prin Legea 151/1998.

Distribuția eșantionului final pe regiuni de dezvoltare

Regiune	Frecvență	Procent Valid
Nord-Est	71	13,8
Sud-Est	79	15,4
Sud	104	20,1
Sud-Vest	60	11,7
Vest	39	7,6
Nord-Vest	50	9,7
Centru	38	7,4
București/Ilfov	74	14,3
Total	516	100,0

Aplicarea chestionarelor s-a realizat de către specialiști din cadrul fiecărei DGASPC (asistenți sociali sau psihologi), din Serviciul adopției și postadopției, familiile adoptive selectate fiind invitate să participe la cercetare, urmând a semna acordul de participare cu ocazia aplicării chestionarului. Datele au fost culese în perioada iunie–octombrie 2012. Oficiul Român pentru Adopții a gestionat relația cu DGASPC-urile din fiecare județ.

Chestionarul utilizat a fost structurat pe următoarele tematici: date generale despre familie, informații despre adopție, informații despre copil în prezent, comunicarea despre adopție, opinii despre reunire și adopția deschisă, opinii privind educația copiilor și veniturile familiei. Construcția chestionarului s-a bazat pe o serie de scale utilizate la nivel internațional (Avery, 1998; Ryan și alții, 2011; Brown și alții, 2008; Salari și alții, 2012; Bandura, 1997).

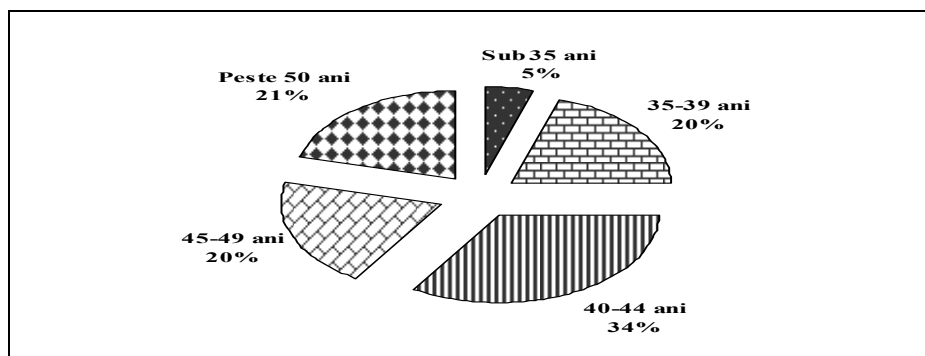
REZULTATE

Date generale despre familie

Din punctul de vedere al caracteristicilor socioeconomice ale familiilor care adoptă un copil în România, cercetarea de față confirmă principalele caracteristici identificate în cercetarea anterioară (Buzducea și Lazăr, 2011). Din eșantionul nostru reiese faptul că majoritatea familiilor participante la cercetare au vârsta medie de 35–45 ani la data finalizării adopției. Familiile cu vârstă de peste 50 ani (21%) au finalizat adopția în urmă cu mai mult timp, având în vedere că eșantionul a cuprins familii care au adoptat copii în perioada 2000–2009.

Grafic 1

Distribuția eșantionului după vârsta părinților

Din punctul de vedere al educației, cele mai multe familii au studii liceale (37%) sau universitare absolvite (40%), un procent de 10% au studii gimnaziale finalizate, iar 3% nu au absolvit nicio școală. Cele mai multe dintre familiile care au fost incluse în eșantion locuiesc în mediul urban (71%) și au un loc de muncă stabil. Principala sursă de venit a familiilor este salariul unuia dintre soți (74% dintre familii), la care se adaugă venituri din activități suplimentare (3%). Mai puțin de 1 din 10 au venituri din propria afacere (9%), în timp ce 5% au venituri din pensii, 1% din ajutor social, 1% din închiriere de imobile, iar 6% nu precizează sursa.

Răspunsurile, incluse în *Tabelul nr. 1* arată că familiile adoptive sunt situate din punct de vedere material deasupra populației generale, având în vedere comparația cu datele culese în 2010 de Institutul pentru Cercetarea Calității Vieții: „Când sunt rugați să raporteze veniturile familiei la necesitățile de consum, o treime dintre respondenți declară că nu le ajung nici pentru strictul necesar. Un sfert din eșantion apreciază că duc un trai decent, fără a-și permite achiziționarea unor produse mai scumpe” (Mărginean și Precupețu, 2010: 12).

Tabelul nr. 1

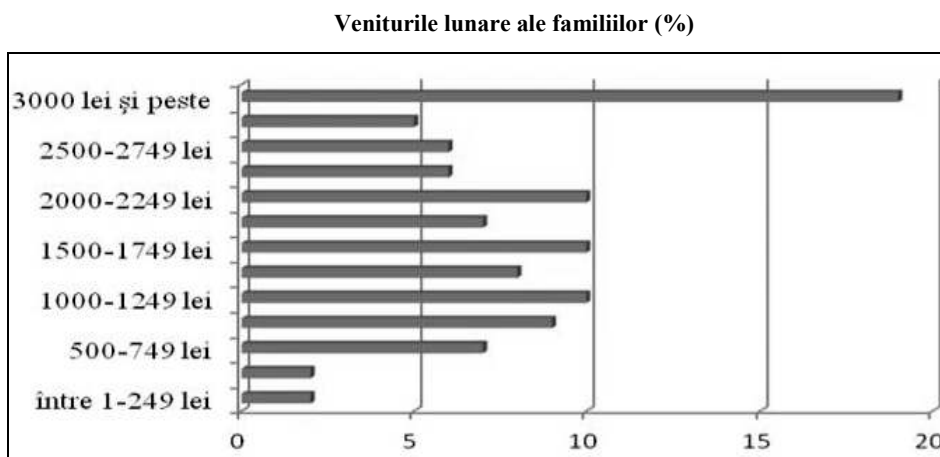
Aprecierea veniturilor familiei

Cum apreciați veniturile actuale ale familiei dumneavoastră?	%
nu ne ajung nici pentru strictul necesar	1
ne ajung numai pentru strictul necesar	12
ne ajung pentru un trai decent, dar nu ne permitem cumpărarea unor bunuri mai scumpe	40
reușim să cumpărăm și unele bunuri mai scumpe, dar cu restrângeri în alte domenii	31
reușim să avem tot ce ne trebuie, fără să ne restrângem de la ceva	15
Total	100

Aproape jumătate dintre familii (46%) au venituri lunare peste 2 000 lei, așa cum reiese din *Graficul 2*, în timp ce venitul mediu net din economie publicat de

Institutul Național de Statistică pentru luna iunie, 2012 a fost de 1 557 lei. La extrema cealaltă, cu venituri plasate sub nivelul salariului minim brut pe economie (700 lei) sunt 11% dintre respondenți. Atât valoarea medie cât și mediana a veniturilor familiilor adoptive se situează peste 2 500 lei (*Tabelul nr. 2*).

Grafic 2

Tabelul nr. 2

Media și mediana veniturilor

Care sunt, aproximativ, veniturile lunare totale ale familiei dumneavoastră?	Media	Mediana
	2 823	2 500

Din punctul de vedere al etniei atât părinții, cât și copiii adoptați sunt în majoritate de etnie română (94% respectiv 93%). Din punctul de vedere al religiei, eșantionul analizat este destul de apropiat de media națională, cu răspunsuri foarte apropiate de cele înregistrate la ultimul recensământ (2011). Conform rezultatelor preliminare ale recensământului¹, 85,9% dintre români s-au declarat de religie ortodoxă, 4,6% au declarat că sunt de religie romano-catolică, 3,2% de religie reformată, iar 1,9% penticostală. Alte ponderi între 0,5%–0,8% s-au înregistrat pentru persoane care s-au declarat ca aparținând următoarelor religii: greco-catolică (0,8%), baptistă (0,6%) și adventistă de ziua a șaptea (0,5%). Persoanele de altă religie reprezintă 1,8% din populația generală.

Toate familiile adoptive din eșantion declară că aparțin unei confesiuni religioase, preponderenți fiind părinții de religie ortodoxă. Mai mult de 60% dintre familii merg la biserică cel puțin o dată pe lună, în timp ce 38% merg mai rar

¹ http://www.recensamantromania.ro/wp-content/uploads/2012/08/Comunicat-presa_Rezultate-preliminare.pdf, accesat la data de 15 noiembrie 2012.

(cu ocazia sărbătorilor mari, o dată pe an, sau mai rar). Analiza datelor arată că familiile care adoptă copii nu au un comportament religios diferit față de majoritatea românilor. Aceste date sunt similare celor găsite în studiul Fundației Soros România, *Religie și comportament religios*, realizat în iunie 2011, în cadrul programului Studii Electorale Românești, care notează că „61% dintre români, indiferent de confesiunea religioasă de care aparțin, declară că rugăciunea sau meditația religioasă este o parte importantă din viața lor de zi cu zi, în timp ce doar 6% declară că merg la biserică de câteva ori pe săptămână, iar 25% o dată pe săptămână”².

Informații despre adopție

Famiiliile din eșantion au ales să adopte unul, maxim doi copii: 87% au adoptat un copil și doar 13% au adoptat doi copii. Distribuția este echilibrată în ceea ce privește sexul copilului (51% sunt băieți și 49% sunt fete).

Din punctul de vedere al stării de sănătate (*Tabelul nr. 3*), marea majoritate a copiilor adoptați (94%) erau sănătoși la momentul adopției, doar 1% având un handicap și 4% fiind fără handicap, dar cu alte probleme de sănătate și alți 1% aflați în ”altă situație”. Analizând numărul de copii cu dizabilități din sistemul de protecție specială, se remarcă faptul că aproape o treime sunt copii cu dizabilități, în disonanță cu procentul copiilor cu dizabilități dintre copiii adoptați. Din păcate aceste date vin să confirme că, în România, copiii cu dizabilități care sunt separați de familiile lor sunt foarte greu (sau deloc) adoptați.

Tabelul nr. 3

Starea de sănătate a copiilor adoptați

Stare de sănătate a copilului la adopție	%
sănătos/fără probleme de sănătate	94
cu handicap	1
fără handicap, dar cu alte probleme de sănătate	4
altă situație	1
Total	100

Motivația cea mai puternică pentru adopție este infertilitatea cuplului (58%), în special maternă (53%), urmată de dorința de a ajuta un copil (22%). În 6% dintre cazuri, părinții adoptivi au fost inițial asistenți maternali ai copilului. Din familia extinsă sunt adoptați doar 3% dintre copii. Trebuie precizat aici că eșantionul nu a inclus adopția de către soțul/soția părintelui natural al copilului. Nici unul dintre respondenți nu a cunoscut anterior familia copilului (excepție sunt, desigur, cei 3% care au adoptat din familia extinsă). Dar apar 2% copii pe care familia îi cunoscuse

² http://www.soros.ro/ro/program_articol.php?articol=308, accesat la data de 15 noiembrie 2012.

anterior, fără a se preciza în ce circumstanțe au cunoscut copilul. Doar 2% dintre părinții adoptivi declară ca motivație dorința de a avea un sprijin la bătrânețe.

În ceea ce privește școlaritatea, cei mai mulți copii erau de vârstă prea mică la momentul adopției pentru a fi înscriși la școală sau grădiniță (56%). Un procent de 8% erau la școală și 14% erau înscriși la grădiniță. În schimb, 21% dintre copii nu fuseseră încă înscriși la școală sau grădiniță, chiar dacă împliniseră vârsta necesară integrării în sistemul de învățământ școlar sau preșcolar.

Famiiliile au avut o serie de informații despre istoricul de viață al copiilor adoptați, inclusiv despre situația părinților și numărul de plasamente anterioare. Mulți dintre părinți (65%) știu despre copilul adoptiv că are frați sau surori și un procent comparativ (69%) declară că mama este cunoscută, în timp ce doar în 20% dintre cazuri este cunoscut și tatăl biologic al copilului. Cei mai mulți dintre părinți au primit informația că abandonul copilului a avut loc la naștere, în maternitate (72%) sau după naștere (46%), dar și faptul că au fost plasați la un asistent maternal (56%) sau într-un centru de plasament (41%). Numai 28% dintre respondenți declară că știu despre părinții copilului că sunt decăzuți din drepturi. Un număr mic dintre respondenți au știut despre copil că are un istoric de abuz în familie (5%) sau în instituție (2%).

Dintre părinții care au luat legătura cu specialiștii DGASPC după finalizarea adopției, cei mai mulți au căutat răspunsuri cu privire la modalitatea de comunicare cu copilul (42%), în timp ce peste 60% dintre ei au dorit să afle mai multe despre creșterea copilului sau despre etapele de dezvoltare ale copiilor. O parte dintre familii a apelat la specialiști întrucât au dorit să adopte un al doilea copil (în unele situații, frate al copilului deja adoptat). Puține familii au dorit să participe la un grup de suport pentru părinți adoptivi (19%) sau au solicitat ajutor pentru identificarea serviciilor de specialitate de care au nevoie (7%). După încheierea procesului de adopție și a perioadei de monitorizare de către DGASPC, doar 15% dintre familii au declarat că au apelat la ajutor specializat pentru a face față unei situații de dificultate legate de adopție.

Informații despre copil în prezent

În aprecierea gradului de integrare socială al copiilor adoptați, cercetarea și-a propus să evalueze comportamentul copiilor, numărul de prieteni și performanța școlară a acestora.

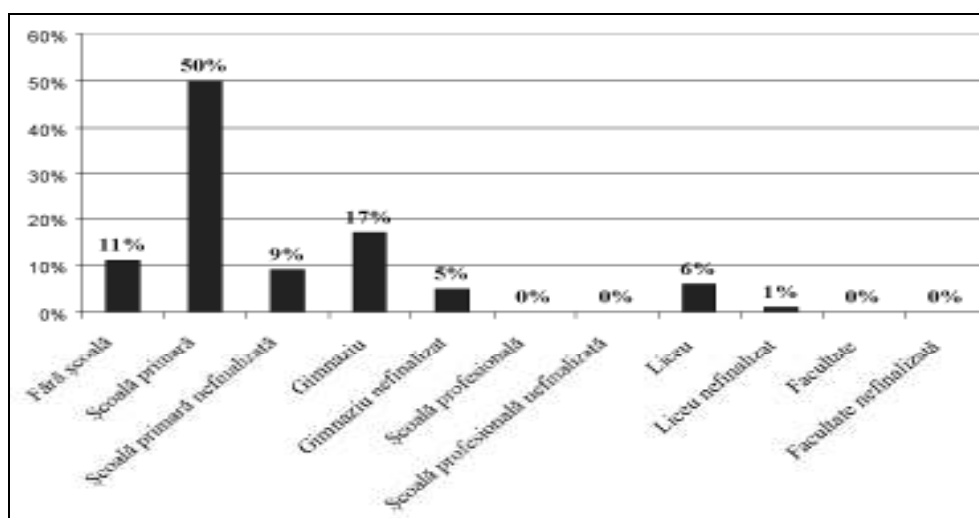
Dintre copiii adoptați incluși în eșantion, cei mai mulți sunt la școală (86%), urmați de un procent de 11% care nu sunt înscriși la școală pentru că sunt prea mici. Doar 1% dintre copiii adoptați au finalizat deja studiile, iar 2% au abandonat școala înainte de finalizarea acestora. Aproape toți copiii care au abandonat școala au vârsta mai mare decât vârsta specifică învățământului obligatoriu. Având în vedere faptul că în perioada 2003–2010 rata brută de cuprindere școlară în învățământul obligatoriu de 10 ani a fost de 96% (conform MECTS, 2011) se poate

afirma că gradul de integrare școlară a copiilor adoptați este deasupra mediei naționale.

Din punctul de vedere al nivelului de educație, majoritatea copiilor de vârstă școlară au absolvit sau sunt încă în școala primară (59%) sau gimnaziu (22%), în timp ce 6% sunt la liceu. Nici unul dintre copiii adoptați nu este la școală profesională sau la facultate. Copiii „fără școală” (11%) reprezintă numărul copiilor de vârstă mai mică decât vârsta includerii în învățământul obligatoriu.

Grafic 4

Nivelul actual de educație al copiilor (%)

În general, părinții apreciază că rezultatele școlare ale copiilor sunt bune sau foarte bune. Excepție fac doar 4% dintre copii care au rezultate școlare slabe sau foarte slabe. Dincolo de performanța școlară a copiilor și corelând aceste răspunsuri cu procentul celor care au un număr mare de prieteni, cu cei care au activități în afara școlii, putem constata un interes evident al părinților pentru integrarea socială a copiilor pe termen mediu și lung.

Aprecierea părinților cu privire la rezultatele școlare ale copiilor este una obiectivă. Procentul de 4% dintre părinții care declară rezultate slabe sau foarte slabe la învățătura ale copiilor se reflectă în procentul copiilor care au avut corigențe sau au fost penalizați în vreun fel la școală. Cu toate acestea este important de menționat faptul că nici un copil nu a fost în situația să repete un an școlar.

Din răspunsurile date de părinți se poate aprecia că, în general, nu există probleme de integrare socială, majoritatea copiilor (67%) având mai mult de patru prieteni buni. Doar 1% dintre copii nu au „nici un prieten bun”. Tendința se

păstrează și atunci când se discută despre activitățile din afara școlii. Cei mai mulți dintre copii au în mod frecvent activități cu prietenii în afara școlii.

Așa cum se poate observa în *Tabelul nr. 4*, jumătate dintre copii se întâlnesc zilnic cu prietenii în afara școlii și doar 2% își văd prietenii mai rar decât o dată pe săptămână, ceea ce denotă că relațiile de prietenie pe care le dezvoltă sunt solide și stabile, iar oportunitățile de integrare socială sunt foarte mari.

Tabelul nr. 4

Frecvența cu care copiii se întâlnesc cu prietenii în afara școlii

Cât de des pe săptămână copilul dvs. se întâlnește cu prietenii, în afara școlii?	%
Zilnic	50
de 3 ori sau mai des	24
de 1-2 ori pe săptămână	18
o dată pe săptămână	6
mai puțin de o dată pe săptămână	2
Total	100

Aceste activități sunt susținute de o stare de sănătate a copiilor bună sau foarte bună. Există un procent de 4% dintre copiii care au o dizabilitate, chiar dacă pentru 2% dintre ei părinții nu au solicitat certificat de handicap.

Comunicarea despre adopție

Pornind de la ideea că unele familii care adoptă unul sau mai mulți copii discută mai mult despre adopție, iar altele mai puțin, că unele aleg să îi comunice copilului că este adoptat, iar altele nu, cercetarea și-a propus să evalueze *pattern*-urile de comunicare despre adopție în familia adoptivă din România. Într-o majoritate covârșitoare (95%), familiile incluse în eșantion au admis că este important ca unui copil adoptat să i se comunice acest lucru.

Dintre cei 5% părinți care consideră că un copil nu ar trebui să afle niciodată că este adoptat, jumătate sunt absolvenți de liceu, iar un sfert sunt absolvenți de facultate. Cei mai mulți dintre acești părinți locuiesc în mediul urban și cel puțin unul dintre soți este angajat cu contract de muncă.

Cu toate acestea, doar 69% dintre copiii incluși în eșantion au aflat că sunt adoptați, în timp ce o treime (31%) nu știu încă acest lucru. Motivele pentru care părinții nu au comunicat copilului faptul că este adoptat diferă de la teama față de reacția copilului până la convingerea că este prea mic pentru a înțelege (*Tabelul nr. 5*). Corelând aceste răspunsuri cu vârsta copiilor se observă însă că trei sferturi dintre copiii despre care părinții au spus că îi consideră prea mici pentru a înțelege au vârsta peste 6 ani, iar aproape o treime au vârsta peste 10 ani. Un procent de 6% dintre părinți exclude din start ideea de a-i comunica copilului faptul că nu sunt părinții săi biologici și consideră că acesta nu ar trebui să afle.

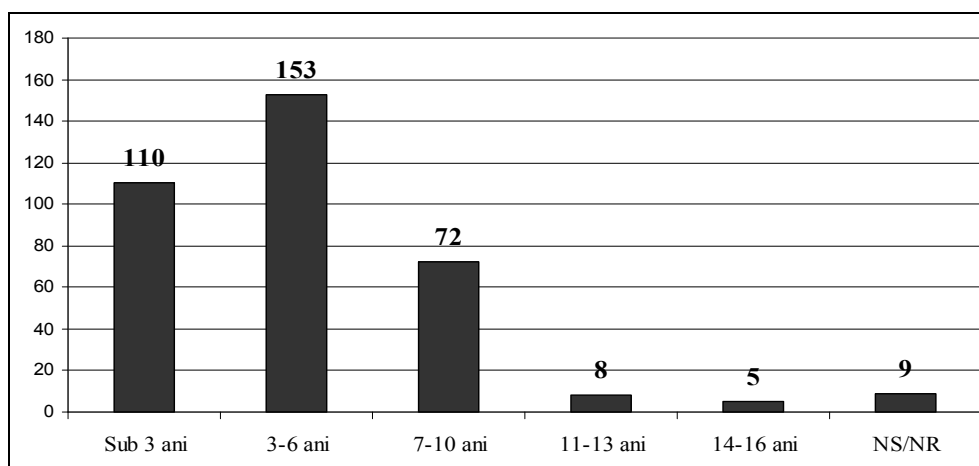
Tabelul nr. 5

Motivele pentru care părinții nu au discutat cu copilul despre adopție

Care sunt motivele pentru care nu ați discutat cu copilul despre adopție?	%
Nu știu/îmi este teamă de cum va reacționa	20
Consider că este prea mic	61
Nu poate înțelege	7
Nu a întrebat	3
Nu cred că trebuie să afle	6
Alte motive	3
Total	100

Vârsta medie și mediană la care părinții cred că ar trebui comunicat copilului că este adoptat sunt de 7 și respectiv 6 ani. Cu toate acestea, media și mediana vârstei la care cei mai mulți copii au aflat acest lucru este în jurul vârstei de 4–5 ani. În total, 357 de copii din cei 516 incluși în eșantion au aflat că sunt adoptați, majoritatea dintre ei la vârstă preșcolară (*Grafic 5*). Pentru restul de 156 de copii care nu știu încă, 84% dintre părinți declară că intenționează să le comunice statutul, în timp ce 6% nu doresc să le comunice copiilor că au fost adoptați, iar alți 10% nu sunt încă hotărâți. Datele din cercetare arată că procentul părinților care spun copiilor că sunt adoptați este mai mare în rural (73%) decât în urban (67%).

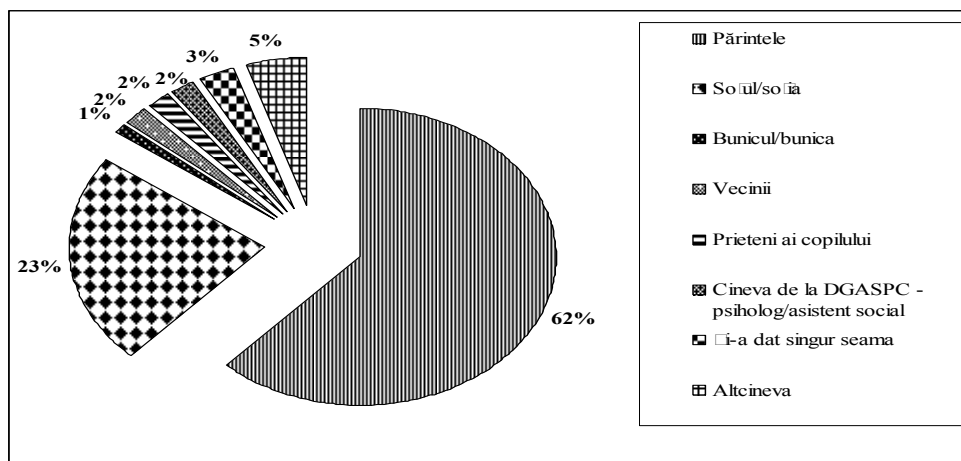
Grafic 5

Vârsta la care copiii au aflat că sunt adoptați

În cele mai multe cazuri, cel care i-a spus copilului că este adoptat a fost unul dintre părinți (85%), dar s-au înregistrat și situații în care copiii au aflat despre faptul că sunt adoptați de la alte persoane (prieteni, vecini, specialiști DGASPC – câte 2%; bunici – 1%; altcineva – 5%) sau chiar și-au dat singuri seama – 3% (*Grafic 6*).

Grafic 6

De la cine a aflat copilul că este adoptat (%)

Rețeaua de sprijin social al celor care adoptă este extinsă și include categorii diverse de persoane, de la rude la prieteni, vecini, sau profesioniști. Este interesant de remarcat faptul că, deși era una dintre variantele de răspuns, părinții incluși în eșantion nu au selectat varianta că rudele copilului i-ar fi comunicat acestuia despre adopție, ci vecinii sau altcineva.

Astfel, rudele apar ca fiind principala sursă de sprijin pentru părintele adoptiv și, în același timp, o sursă de încredere – 89%. Alte persoane cu care părinții au discutat despre faptul că au un copil adoptat sunt prietenii (77%), cadrele didactice (61%), vecinii (56%) sau alte persoane interesate să adopte (52%), sau care au adoptat deja (42%). Se remarcă procentul mare de părinți care afirmă că au vorbit cu alți părinți adoptivi (42%) sau cu persoane care ar dori să adopte (52%).

Modalitatea în care părinții au comunicat copilului statutul de adoptat, așa cum apare în *Tabelul nr. 6*, a fost mai degrabă una directă, prin intermediul unei discuții deschise (48%) sau printr-o poveste pe care părinții au pregătit-o anterior (38%). În puține cazuri discuția a fost generată de un film sau reportaj (5%), sau de un album de fotografii sau obiecte personale ale copilului (3%). Un procent de 6% dintre părinți au ales alte modalități pentru a genera discuția despre adopție.

Au fost însă și situații în care copilul a aflat despre adopție de la altcineva. Intențiile acestora au fost considerate bune de către părinți în procent de 39% și rele în procent de 37%. În 24% dintre cazuri s-a întâmplat ca cel care i-a spus copilului că este adoptat să o fi făcut din greșală, dar aceasta nu diminuează cu nimic din impactul pe care aflarea unei asemenea vești de la altcineva decât părinții adoptivi l-ar fi putut avea asupra copilului.

Acest aspect accentuează importanța lucrului cu părinții care își doresc să adopte, pentru a-i pregăti să comunice copilului că este adoptat. Faptul că părintele nu-i comunică copilului că a fost adoptat, nu-l protejează de aflarea acestei realități. Consecințele, așa cum reiese din cercetările prezentate în capitolul teoretic al raportului de cercetare, sunt semnificative pentru construirea identității copilului. Părinții trebuie să înțeleagă cât de important este ca ei să comunice copilului faptul că este adoptat pentru a construi încrederea acestuia în relația cu părinții, și mai târziu, cu cei din jur.

Tabelul nr. 6

Modalitatea aleasă pentru a comunica despre adopție

Dacă a aflat de la dumneavoastră sau soțul dumneavoastră, cum ați ales să procedați?	%
Ați văzut împreună un film despre adopție	3
Ați văzut/citit un reportaj în mass-media despre adopție	2
Ați spus o poveste despre adopție, pe care ați pregătit-o în prealabil	38
V-ați uitat la un album de fotografii și obiecte de-ale copilului	3
A fost o discuție deschisă	48
Altfel	6
Total	100

Cercetarea a confirmat faptul că aflarea veștii că sunt adoptați nu este un moment confortabil pentru copii, așa cum se observă din *Tabelul nr. 7*. Un procent de 60% dintre copii nu au reacționat pozitiv; 75% nu au avut nici o reacție pe moment, iar 60% nu au manifestat nici o curiozitate. Reacțiile copiilor nu au fost însă dramatice: în 99% dintre cazuri părinții spun că nu au manifestat agresivitate sau nervozitate, nu au plâns (95%) și nici nu au fost triști (95%). Având în vedere că există, totuși, un procent (chiar dacă mic) de copii care au reacții care pot lua uneori aspecte dramatice, este bine ca părinții să fie bine pregătiți pentru un asemenea moment, ținând cont de vârsta, sensibilitatea, gradul de atașament sau chiar de personalitatea copilului. În acest sens se impune consultarea unui/unor specialiști în servicii postadopție pentru pregătirea adecvată a momentului.

Tabelul nr. 7

Reacții ale copiilor la aflarea veștii că sunt adoptați

Care dintre următoarele comportamente/trăiri caracterizează cel mai bine reacția copilului în momentul în care a aflat că este adoptat?	Nu %	Total
A fost trist	95	100
A plâns	95	100
A manifestat nervozitate/agresivitate	99	100
A manifestat curiozitate/a adresat multe întrebări	60	100
Nu a avut niciun fel de reacție pe moment	75	100
A reacționat pozitiv	60	100

Dat fiind numărul mic de copii care au avut reacții mai degrabă negative, acest lucru nu ar trebui generalizat și nu se pot face recomandări de îmbunătățire a serviciilor postadoptie doar pe baza acestor informații.

Dintre copiii care au plâns, cele mai multe au fost fetele, cu vârste sub 11 ani, în timp ce grupul copiilor care au manifestat agresivitate e relativ omogen din punct de vedere al sexului, dar au vârste peste 7 ani. Într-o măsură egală, atât fetele cât și băieții au avut întrebări (au manifestat curiozitate) și este remarcabil că cei mai mici (sub 6 ani) au fost mai deschiși în adresarea acestor întrebări.

Pe termen lung, majoritatea părinților apreciază că relația cu copilul nu a avut de suferit (63%) sau chiar s-a întărit (30%) după aflarea veștii că a fost adoptat. Apar, într-un procent semnificativ mai mic, și excepții: 2% dintre familii au trecut printr-o perioadă mai dificilă în comunicarea cu copilul; 2% dintre copii au avut un comportament mai dificil; 1% dintre copii au început să fie neîncredători în părinți sau alte situații. Modalitatea de exprimare a stresului resimțit la aflarea veștii că este adoptat a depins, într-o oarecare măsură, și de vârsta copilului, dar nu trebuie excluse caracteristicile individuale, de personalitate ale copiilor. Deși ne-am fi așteptat ca părinții care au dezvoltat copilului adopția la vârsta preșcolară să nu raporteze schimbări psihologice, totuși aceștia au indicat comunicare mai dificilă și neîncredere din partea copilului după acest eveniment. În cele 30% dintre situațiile în care dezvoltarea statutului de adoptat a dus la creșterea calității relației, vârsta copiilor la aflarea veștii este foarte diferită (cu cei mai mulți copii de vârstă preșcolară).

În majoritatea cazurilor, discuția despre adopție nu s-a oprit doar la momentul dezvoltării. În 81% dintre cazuri, discuția a fost reluată, de cele mai multe ori, la inițiativa copilului. Doar în mai puțin de o treime dintre cazuri, părinții (mama sau tatăl), au fost cei care au redeschis subiectul adopției. Cel mai adesea discuțiile au fost legate de momentul în care copilul a intrat în familia adoptivă (50%), despre familia biologică (20%), despre motivele pentru care a fost dat spre adopție (17%), sau despre istoricul copilului înainte de a fi fost adoptat (7%). Reluarea acestor discuții, fie că este la inițiativa părinților sau a copilului, apare mult mai frecvent în cazul copiilor care au aflat că sunt adoptați la vârstă preșcolară sau școlară mică și doar sporadic în cazul copiilor peste 10 ani.

Sarcina de a comunica cu copilul despre faptul că este adoptat a fost percepută foarte diferit de părinții care au trecut prin această experiență. Așa cum se poate observa din *Graficul 12*, cu excepția a 6% dintre părinții cărora le-a fost foarte dificil să comunice copilului statutul de adoptat, restul răspunsurilor sunt distribuite destul de uniform: 14% dificil, 21% a fost ușor, 23% foarte ușor, iar 35% afirmă că nu a fost nici greu nici ușor să-i spună copilului despre adopție.

Cele mai mari temeri ale părinților în procesul de comunicare despre adopție sunt legate de posibila afectare negativă a relației cu copilul, fie pentru că l-ar putea

răni (52%) sau ar putea deteriora relația (9%). Un procent mai mic (4%) dintre părinți s-au temut pentru că nu aveau destule informații despre familia biologică pe care să le ofere copilului pentru a-i satisface o eventuală nevoie de informații adiționale după momentul în care inițiau discuția despre adopție. Există, de asemenea, un procent semnificativ de părinți, aproximativ o treime, care au ales varianta „nu mi-a fost dificil să vorbesc despre adopție”.

Este interesant de subliniat faptul că niciun părinte nu a considerat reacția negativă a celor din jur ca fiind o barieră în comunicarea despre adopție. Foarte probabil, motivația sau lipsa de motivație a părinților în a discuta cu copiii lor despre adopție își are rădăcinile în gradul de securizare în relația cu copilul și în înțelegerea reacțiilor pe care acesta le-ar putea avea la aflarea veștii și nu în teama față de reacția socială a celor din jur. Considerăm că este necesar ca serviciile post-adopție să-și dezvolte activitățile de consiliere a părinților cu privire la relația cu copilul înainte de finalizarea adopției, întrucât cei mai mulți părinți (71%) nu mai revin la consiliere după finalizarea etapei de monitorizare post-adopție.

După ce au aflat că sunt adoptați, un procent de 48% dintre copiii au simțit nevoia să împărtășească acest lucru. Mai puțin de jumătate dintre copiii nu au discutat în afara familiei despre faptul că au fost adoptați, în timp ce, în cazul a 23% dintre ei, nu se știe dacă au discutat sau nu cu altcineva.

Tabelul nr. 8

Copii care au comunicat statul de adoptat în afara familiei

Copilul a spus cuiva că este adoptat?	%
Nu	29
Da	48
Nu cunosc	23
Total	100

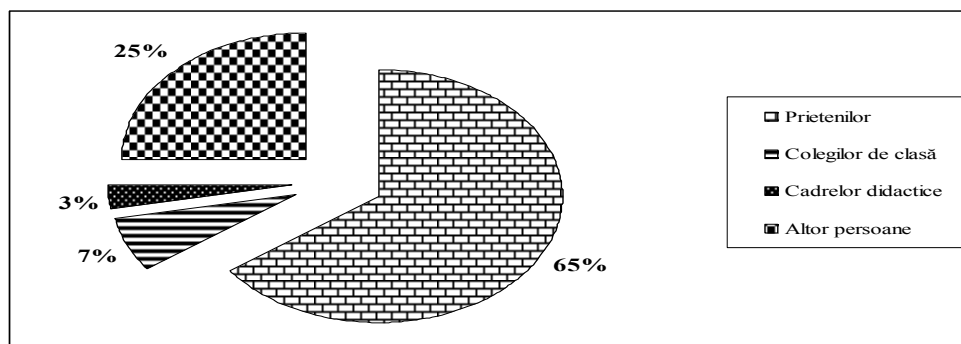
Dintre cei 48% care au comunicat cuiva că sunt adoptați, cei mai mulți au împărtășit acest fapt cu prietenii sau cu alte persoane și într-o măsură mult mai mică cu colegii de clasă sau cadrele didactice, așa cum reiese din *Grafic 7*.

Din totalul părinților cuprinși în eșantion doar 10% au solicitat ajutor pentru a aborda subiectul adopției cu copilul. Acest răspuns confirmă faptul că un număr foarte mic de familii apelează la servicii postadopție, după perioada de monitorizare (29%), dintre care doar 42% au solicitat consiliere pentru comunicarea cu copilul.

Conform *Tabelului nr. 9*, cei mai mulți dintre părinți au revenit la serviciile DGASPC pentru a solicita ajutorul specialiștilor (67%), în timp ce alți 37% au apelat la servicii private de consiliere psihologică. Alte persoane cărora le-au solicitat sprijinul includ membri ai familiei (12%), prieteni (7%) sau alte familii care au adoptat (13%).

Grafic 7

Cui au ales copiii să se destăinuie că sunt adoptați (%)

Tabelul nr. 9

Cui au cerut părinții sprijin pentru pregătirea comunicării despre adopție

Cui ați solicitat sprijin?	Da %	Total	N total
Specialiștilor din DGASPC	67	100	50
Unui cabinet psihologic privat	37	100	50
Unui avocat	0	100	50
Altor membri ai familiei	12	100	50
Prietenilor	7	100	50
Vecinilor	0	100	50
Altor familii care au adoptat	13	100	50
Nu am solicitat sprijin nimănui	0	100	50

Având în vedere că lipsa informațiilor cu privire la familia biologică a fost listată ca unul dintre motivele care au făcut dificilă comunicarea cu copilul despre adopție (chiar dacă într-un procent mic, de doar 4%), cei mai mulți dintre părinții adoptivi, respectiv 74%, au ales să nu caute informații suplimentare despre părinții biologici ai copilului. Cei mai mulți dintre cei care au ales să se intereseze de familia biologică au făcut-o înainte de momentul încheierii adopției (23%). Doar 3% dintre familii s-au interesat de familia biologică a copilului după momentul adopției.

Cei mai mulți dintre copii nu știu de existența părinților sau a fraților biologici, așa cum reiese din *Tabelul nr. 10*. O parte dintre ei nu au familii biologice cunoscute: pentru 5% nu se cunoaște mama, în cazul a 14% nu se cunoaște tatăl, iar 8% nu au frați biologici. Totuși, dintre cei care au informații cu privire la familia biologică, cei mai mulți copii știu de existența mamei (44%), iar cei mai puțini știu de existența taților (17%). Doar 1 din 5 copii știu despre existența fraților biologici.

În ceea ce privește interesul copiilor cu privire la membrii familiei biologice, se remarcă o curiozitate mai mare în legătură cu mamele biologice (44%) și frații

(42%) și într-o măsură mai mică în legătură cu tatăl (28%). Un procent mic de copii și-au întâlnit mama (15%) sau tatăl biologic (17%). Un procent sensibil mai mare de copii și-au întâlnit frații biologici (27%).

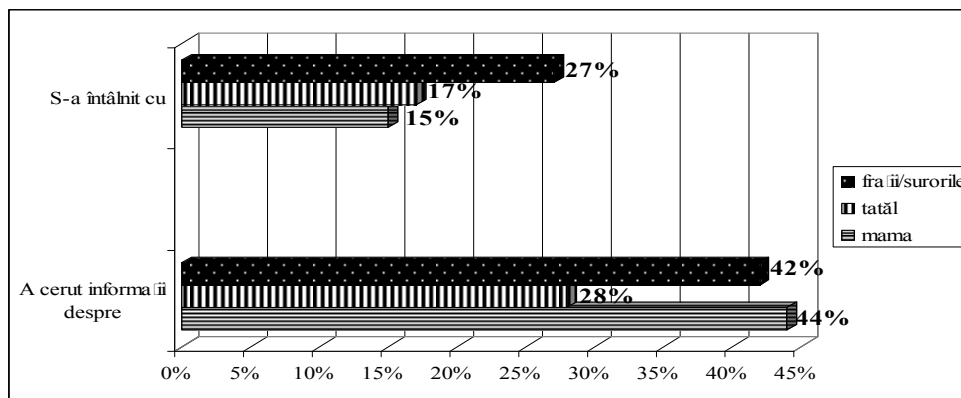
Tabelul nr. 10

Copii care știu de existența membrilor familiei biologice

Copilul dvs. știe de existența părinților biologici?	Nu	Da	Nu este cazul	Total
Mama	51	44	5	100
Tata	70	17	14	100
Frați/surori	71	21	8	100

Grafic 8

Interesul copiilor pentru informații privind familia biologică și procentul celor care și-au întâlnit membrii familiei biologice

Un număr de 55 de familii (aproximativ 10% din eșantion) și-au exprimat un punct de vedere cu privire la experiența întâlnirii cu familia biologică a copilului și cu privire la măsura în care ar recomanda acest lucru și altor familii adoptive. În ceea ce privește experiența proprie, cele mai multe familii declară că ar relua-o. Pentru 10 familii, aceasta a fost o experiență negativă, pe care nu ar fi dispuși să o reia. Alți 14% dintre respondenți nu sunt siguri că ar relua-o, în schimb pentru 69% dintre familii experiența a fost una pozitivă. În același timp, pe baza experienței proprii, 25% dintre familii nu ar recomanda altora să inițieze un astfel de demers.

Opinii despre reunire și adopția deschisă

La întrebările cu privire la elemente ale adopției deschise, răspunsurile părinților sunt destul de variate și reflectă convingerile, dar și experiența proprie față de adopție: reacția copilului când a aflat că e adoptat și relația copilului adoptat cu familia biologică.

Părerile sunt foarte împărțite în legătură cu utilitatea unui serviciu care, la cererea celor implicați, să intermedieze reunirea copilului adoptat cu familia biologică. Astfel, apar atât procente semnificative de „acord” (32%), cât și procente semnificative de „dezacord puternic” (27%). Per total, răspunsurile de „dezacord” sunt mai multe (44%) decât cele „de acord” (41%).

Sunt însă și câteva puncte în care răspunsurile par să contureze o imagine mai unitară și procentele de răspuns sunt orientate semnificativ către un anumit tip de răspuns. Astfel, un procent covârșitor (90%) dintre părinții adoptivi sunt de acord cu afirmația că oricare dintre părțile implicate în adopție – părinți biologici, copii și părinți adoptivi – trebuie să aibă dreptul să refuze reunirea. Este evident din acest răspuns că o impunere a adopției deschise ar crea mari probleme pentru toți cei implicați și ar întâmpina rezistențe semnificative din partea părinților adoptivi.

O altă afirmație la care părinții își exprimă acordul în procent semnificativ (55%) este legată de dreptul copilului adoptat de a primi certificatul de naștere original. Este interesant că la prima afirmație „*orice persoană adoptată ar trebui să aibă dreptul să obțină certificatul de naștere original indiferent când a fost adoptată*” se înregistrează mai puține răspunsuri „acord total” și mai multe răspunsuri „acord”, comparativ cu răspunsurile la a doua afirmație „*în România legea ar trebui să permită unui copil adoptat ca atunci când ajunge adult să obțină o copie a certificatului său de naștere original, aflând astfel că este adoptat*”. Această nuanțare sugerează că părinții sunt de acord cu faptul că unui copil ar trebui să i se spună că este adoptat și că ar trebui să aibă acces la certificatul său de naștere original, dar ar prefera ca acest lucru să se întâmple mai târziu, la maturitate.

Și un alt punct de vedere în care răspunsurile converg este legat de posibilitatea ca părinții biologici să afle informații despre copilul lor dat spre adopție, după ce a ajuns la maturitate. Într-un procent foarte mare (70%), părinții își exprimă „dezacordul” sau „dezacordul total” în legătură cu ideea că părintelui biologic să i se pună la dispoziție date de identificare a copilului (nume, adresă).

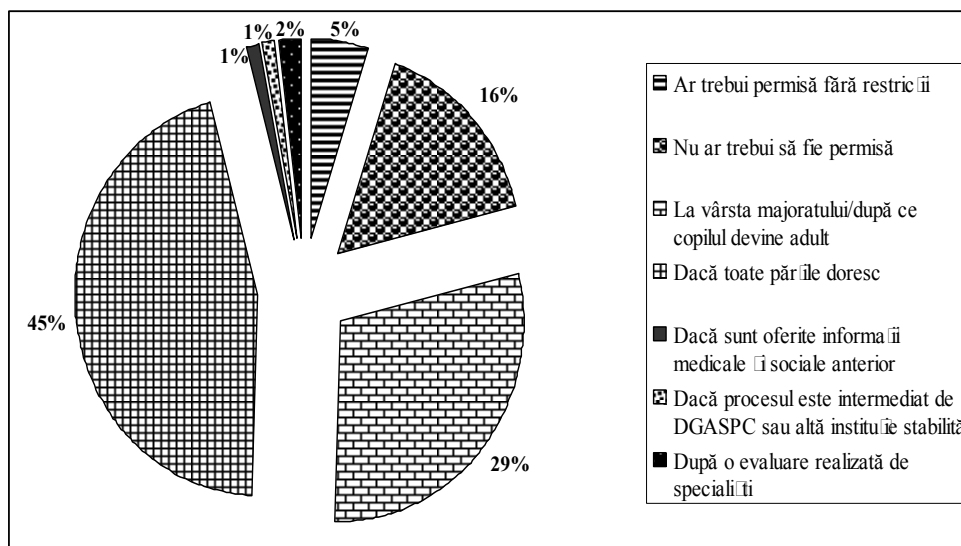
Aceste afirmații sunt întărite și de răspunsurile la întrebarea „*în ce condiții credeți că ar trebui să fie posibilă reunirea/întâlnirea copilului adoptat cu familia biologică?*” sumarizate în *Grafic 9*.

În mod oarecum surprinzător, cei mai mulți dintre părinții adoptivi (45%) consideră că reunirea copilului cu familia biologică ar trebui să fie posibilă dacă toate părțile doresc acest lucru. La extrema cealaltă se află 16% dintre părinții adoptivi care cred că acest lucru nu ar trebui să fie posibil niciodată. O părere mai echilibrată este exprimată de părinții care consideră că ar trebui ca această decizie să fie luată când copilul ajunge la maturitate.

În analiza părerii părinților adoptivi despre adopția deschisă s-a folosit o scală în care părinților li s-a cerut să-și exprime acordul sau dezacordul față de o serie de afirmații cu privire la părinții biologici, copiii adoptivi, părinții adoptivi și adopția deschisă.

Grafic 9

În ce condiții ar trebui să fie posibilă reunirea copilului adoptat cu familia biologică (%)

În aprecierea condițiilor în care părinților biologici nu ar trebui să li se mai permită să-și întâlnească copiii, să-i vadă sau să țină legătura cu ei, se remarcă, în general, răspunsuri destul de polarizate către „acord total”. Răspunsurile sunt cu atât mai apropiate de „acord total” cu cât sunt aduse în discuție situații în care părinții biologici au greșit grav față de copiii lor (abuz, neglijare).

Afirmația cu cele mai multe dintre răspunsuri „acord total” (68%) și alte 11% de „acord” este: „părinții biologici care își abuzează copiii astfel încât sunt decăzuți din drepturile părintești nu au nimic bun să le ofere copiilor lor”. Afirmația care înregistrează scorurile cele mai mici „de acord” dintre cele prezentate mai jos este cea legată de părinții biologici care au pierdut tutela copiilor ca urmare a unei decizii judecătorești și sunt la închisoare. Este interesant de văzut că răspunsurile la această întrebare sunt împărțite oarecum echilibrat. Aceasta ar putea să sugereze că dacă părintele biologic nu a rănit copilul, părinții adoptivi ar fi mai dispuși să permită copilului să-l întâlnească sau să aibă o relație cu el.

O altă serie de afirmații față de care părinții adoptivi au fost rugați să-și exprime părerea au fost legate de integrarea copilului în familia adoptivă atunci când păstrează o relație cu familia de origine. În aceste răspunsuri se remarcă similaritatea părerilor: părinții înclină ferm, cu scoruri peste 70% „de acord” cu faptul că integrarea copilului este influențată de păstrarea relației cu părinții biologici sau familia de origine. Atașamentul, sentimentul de apartenență, siguranța copilului se pot dezvolta mai bine, după părerea părinților adoptivi, dacă copilul nu are o relație cu familia de origine, așa cum reiese din *Tabelul nr. 12*.

Tabelul nr. 11

În ce condiții părinților biologici nu ar trebui să li se permită să țină legătura cu copiii adoptați

	Dezacord total	2	3	4	5	6	Acord total	Total
Părinții biologici care au pierdut tutela copiilor lor pentru că sunt la închisoare nu ar trebui să țină legătura cu copiii lor biologici.	20	6	9	15	7	12	31	100
Părinții biologici care ar alege să se drogheze în locul copiilor lor nu sunt niciodată în stare să pună copiii pe primul plan.	20	2	3	5	4	9	55	100
Părinții biologici care își abuzează copiii, astfel încât sunt decăzuți din drepturile părintești nu au nimic bun să le ofere copiilor lor.	15	1	2	3	2	9	68	100
Părinții biologici cărora le sunt luați copiii de către stat din cauza abuzurilor nu merită să îi mai vadă.	11	2	3	5	8	12	59	100
Părinții biologici care își neglijează copiii, astfel încât sunt decăzuți din drepturile părintești nu au nimic bun să le ofere copiilor lor.	9	2	3	6	9	14	57	100

Tabelul nr. 12

Părerea față de integrarea copilului în familia adoptivă atunci când păstrează o relație cu familia de origine

	Dezacord total	2	3	4	5	6	Acord total	Total
Sentimentul de apartenență al copiilor la familia adoptivă este mai puternic dacă nu au niciodată legătură/contact cu familia de origine.	9	5	5	11	9	12	50	100
Copiii se vor atașa mai mult de familia adoptivă dacă nu țin legătura cu familia de origine.	9	6	5	9	7	12	53	100
Copiii care sunt plasați în familii adoptive vor fi derutați dacă vor continua să îi vadă pe părinții biologici.	6	4	3	9	7	15	57	100
Este mai bine pentru cei adoptați să aibă un nou început, fără niciun contact cu părinții lor biologici.	6	3	3	9	8	14	57	100

Un al treilea set de afirmații a fost legat de sentimentele părinților adoptivi față de păstrarea unei relații între copil și familia sa biologică. Chiar dacă răspunsurile la acest set de întrebări au fost mai echilibrat distribuite, se remarcă și în acest caz înclinația părinților către respingerea unei relații de durată între copil și

familia biologică. Scorurile variază semnificativ în funcție de afirmații. În cazul afirmației „*părinții adoptivi se vor simți mai puțin îndreptățiți să se numească „părinți” dacă copilul adoptiv păstrează legătura cu familia biologică*” răspunsurile se împart între 32% spre „dezacord” și 61% spre „acord”, cu 7% nehotărâți. În același timp la afirmația „*legătura părinților adoptivi cu copilul lor nou adoptat se va întări dacă nu există teamă de contactul cu părinții de origine ai copilului*” răspunsurile sunt mai tranșante: 78% dintre părinți au înclinat spre „acord”, dintre care 57% „acord total” cu această afirmație și numai 15% au indicat „dezacord”.

Tabelul nr. 13

Cum îi afectează pe părinții adoptivi păstrarea relației cu familia biologică

	Dezacord total	2	3	4	5	6	Acord total	Total
Părinții adoptivi se vor simți mai puțin îndreptățiți să se numească „părinți” dacă copilul adoptiv păstrează legătura cu familia biologică.	18	8	6	7	9	12	40	100
Pentru a dezvolta puternic identitatea familială, părinții adoptivi trebuie să nu aibă legătură cu familia biologică (adopteie închisă).	9	4	7	8	6	12	54	100
Legătura părinților adoptivi cu copilul lor nou adoptat se va întări dacă nu există teamă de contactul cu părinții de origine ai copilului.	8	5	2	7	7	14	57	100
Ar fi imposibil să se găsească/identifice părinți adoptivi dacă aceștia ar ști că ar trebui să aibă de-a face cu familia biologică.	11	8	8	11	10	13	39	100

Tabelul nr. 14

Opiniile părinților adoptivi față de adopția deschisă

	Dezacord total	2	3	4	5	6	Acord total	Total
Adopțiile deschise nu sunt bune pentru părinții de origine.	22	8	8	12	9	9	31	100
Adopțiile deschise nu sunt bune pentru copiii adoptați.	18	5	4	11	8	8	44	100
Adopțiile deschise nu sunt bune pentru părinții adoptivi.	18	6	5	8	7	11	46	100

Analizând opiniile părinților cu privire la adopția deschisă, au fost prezentate trei afirmații, conform *Tabelului nr. 14*. La acest set de afirmații, opiniile au fost împărțite. Se regăsesc mai multe răspunsuri în treptele intermediare, iar între „acord

total” și „dezacord total” sunt scoruri mai echilibrate. Se înregistrează, totuși, mai multe răspunsuri în defavoarea adopției deschise. Respondenții au înregistrat scoruri mai mari (64%) la „acord” cu ultima afirmație, conform căreia adopția deschisă este defavorabilă în primul rând părintelui adoptiv, dar și copilului (60%).

Atitudini în situații dificile

Analizând atitudinile descrise mai jos și procentele înregistrate de părinții adoptivi care au participat la cercetare, se poate afirma că, în general, aceștia au capacitatea de a persevera și a obține ceea ce își doresc chiar în situații dificile. Procentele cele mai mari se înregistrează pentru răspunsurile „adeseori” sau „întotdeauna”. Aceste atitudini sunt importante, întrucât părinții adoptivi constituie modelele sociale pentru copiii lor. Așa cum reiese din *Tabelul nr. 15*, domină răspunsurile care indică încredere în forțele proprii și determinare.

Tabelul nr. 15

Atitudini ale părinților adoptivi în situații dificile

	Niciodată	Câteodată	Adeseori	Întotdeauna	Total
Dacă insist reușesc să-mi rezolv problemele dificile.	1	15	45	39	100
Chiar dacă cineva mi se opune, găsesc mijloace pentru a obține ceea ce vreau.	3	31	46	20	100
Este ușor pentru mine să persist în îndeplinirea scopurilor mele.	2	30	43	25	100
Am încredere că mă pot descurca eficient în situații neașteptate.	0	14	42	44	100
Datorită abilităților mele, știu cum să „ies” din situații imprevizibile.	1	17	46	37	100
Pot să rezolv cele mai multe dintre probleme dacă investesc efortul necesar.	0	7	41	52	100
Rămân calm când mă confrunt cu dificultăți, deoarece mă pot baza pe capacitățile mele de soluționare.	0	17	43	40	100
Când mă confrunt cu o problemă găsesc de obicei mai multe soluții de rezolvare.	0	19	46	35	100
Când sunt într-o situație dificilă știu ce am de făcut.	0	13	51	35	100
Orice s-ar întâmpla sunt (de obicei) pregătit să fac față situației.	0	14	41	45	100

Viața de familie

În analiza credințelor și a normelor sociale interiorizate de către părinții adoptivi se remarcă o serie de răspunsuri interesante, inclusiv faptul că părinții simt că un bărbat trebuie să aibă copii pentru a se simți realizat. Aceasta este o motivație puternică pentru adopție, în cazul cuplurilor care au probleme de fertilitate. De asemenea, este remarcabil cât de multe răspunsuri pozitive se înregistrează la afirmația „pentru a fi fericit este important să fii căsătorit sau să ai o relație stabilă”, ceea ce sugerează valorizarea puternică a familiei și un bun precursor pentru o relație sănătoasă cu copilul. Împărțite echilibrat sunt răspunsurile față de afirmația legată de „datoria socială” de a avea un copil.

În antiteză, cu răspunsuri foarte polarizate către „dezacord” (72%), este afirmația legată de cuplurile homosexuale și dreptul acestora de a adopta. În mod evident acesta este încă un tabu în societatea românească. De asemenea, este polarizată puternic opinia cu privire la decizia fiecăruia de a avea sau nu copii – 92% dintre respondenți sunt de acord cu această afirmație. Este interesant și rezultatul pozitiv (60%) la afirmația legată de responsabilitatea copiilor adulți față de părinții bolnavi și sugerează o imagine puternică a familiei tradiționale și a responsabilității între membrii familiei. Valorile familiale ale părinților adoptivi sunt apropiate de cele prezente la nivelul întregii populații (*European Values Survey – Romania, 2008*), cu mențiunea că accentul pus pe familie este mai puternic decât în populația generală, familiile adoptive fiind mai reticente față de posibilitatea de a adopta acordată cuplurilor homosexuale (diferență de aproximativ 10 puncte procentuale).

Tabelul nr. 16

Credințe ale părinților adoptivi față de viața de familie

Indiferent de care sunt calitățile și defectele părinților, trebuie să îi iubești și respecti mereu.	83%
O persoană nu are datoria să își respecte și iubească părinții care nu și le-au câștigat prin comportament și atitudini.	17%
Total.	100%
Datoria părinților este să facă tot ce pot pentru copiii lor, chiar cu prețul propriei bunăstări.	93%
Părinții au o viață a lor și nu ar trebui să li se ceară să sacrifice propria bunăstare de dragul copiilor.	3%
Niciuna.	4%
Total.	100%
Copiii adulți au datoria de a oferi îngrijire pe termen lung părinților lor, chiar cu prețul propriei bunăstări.	38%
Copiii adulți au o viață proprie și nu ar trebui să li se ceară să-și sacrifice propria bunăstare pentru părinți	49%
Niciuna	13%
Total	100%

Părinții au ales dintr-o listă de calități pe care și-ar dori să le formeze la copiii lor. Cele mai multe alegeri au fost orientate către acele calități care valorizează relațiile interumane: bune maniere, responsabilitate, toleranță și respect. Următoarele calități selectate de părinți ca fiind importante sunt cele legate de formarea personalității copilului: independență, cumpătate, determinare și credință. Pe locul al treilea au fost alese valori legate de imaginație, altruism, munca asiduă și supunere.

Din *Tabelul nr. 16* se observă atitudinea puternic orientată către membrii familiei și relațiile părinți – copii, uneori până la sacrificiu – 93% sunt de acord cu afirmația „*datoria părinților este să facă tot ce pot pentru copiii lor, chiar cu prețul propriei bunăstări*”. Se observă o puternică valorizare a copiilor, chiar mai accentuată decât cea prezentă în valorile populației generale, ceea ce concordă cu dorința puternică de a avea copii.

CONCLUZII

- Cercetarea confirmă caracteristicile socioeconomice cunoscute ale familiilor adoptive din România: cu mici excepții, familiile adoptive au vârste cuprinse între 30 și 45 de ani (la data începerii procedurii de adopție) și nu au copii biologici.

- Cele mai multe familii (71%) locuiesc în mediul urban și au un nivel de educație, precum și venituri, peste medie.

- Din punct de vedere al apartenenței religioase, majoritatea familiilor adoptive sunt de religie ortodoxă și au un comportament religios care se înscrie în media observată de către cercetările de gen.

- În 13% dintre cazuri familiile au ales să adopte doi copii, iar distribuția după gen a copiilor adoptați este egală între fete (49%) și băieți (51%). Un număr foarte mic de copii aveau un handicap (1%) sau alte probleme de sănătate (4%) la momentul adopției, în contrast cu procentul copiilor cu dizabilități din sistemul de protecție specială. Principalele motivații pentru adopție sunt infertilitatea cuplului (58%) și dorința de a ajuta un copil (22%).

- Un procent foarte mare dintre familii au apreciat ca foarte pozitivă interacțiunea cu specialiștii DGASPC, dar numai 29% dintre părinți au mai contactat serviciile specializate după finalizarea perioadei de monitorizare post-adopție. Între cei care au revenit la serviciile de specialitate, cei mai mulți au avut nevoie de informații suplimentare legate de creșterea copilului (60%) sau de modul de comunicare cu copilul (42%) și numai 19% au solicitat să participe la un grup de suport pentru părinți adoptivi sau au avut nevoie de referire către alte servicii de specialitate (7%). În unele cazuri, familiile au revenit pentru a solicita sprijin în adopția celui de-al doilea copil.

- Preocuparea părinților adoptivi pentru integrarea socială a copiilor este evidențiată atât prin integrarea școlară a copiilor cât și prin numărul mare de prieteni cu care copiii au activități comune în afara școlii.

- Marea majoritate a copiilor urmează o formă de învățământ potrivit cu vârsta lor și, în general, au rezultate școlare bune sau foarte bune (92%). Doar 2% dintre copiii adoptați au renunțat la școală, dar marea majoritate au vârste mari, peste vârsta învățământului obligatoriu de zece clase. Mai mult, părinții evită motivele de etichetare a copiilor, dovadă fiind și faptul că, deși știu despre copil că are o dizabilitate, 2% dintre părinți evită să solicite încadrarea într-un grad de handicap.

- În ceea ce privește strategiile de comunicare despre adopție, majoritatea familiilor (95%) sunt de acord cu ideea că unui copil trebuie să i se spună că este adoptat. Cu toate acestea, doar 69% dintre părinți au comunicat copilului lor acest fapt. Dintre cei care nu le-au spus copiilor că sunt adoptați, 84% intenționează să le spună, 10% nu sunt hotărâți încă să facă acest pas, iar 6% au decis că nu doresc să comunice copilului că nu sunt părinții săi biologici. Motivele pentru care nu au comunicat încă copilului că a fost adoptat includ vârsta copilului (61%) sau teama părintelui de reacția copilului (20%). Dintre copiii pe care părinții îi consideră prea mici pentru a le comunica statutul de adoptat, trei sferturi au peste 6 ani, iar aproape o treime au mai mult de 10 ani.

- Cei mai mulți copii care au aflat despre faptul că au fost adoptați aveau vârstă preșcolară sau mai mică (sub 6 ani), iar cei care le-au comunicat despre adopție au fost, de cele mai multe ori, părinții (în 85% din cazuri). Modalitatea aleasă a fost cel mai adesea o discuție deschisă (48%) sau o poveste pe care părinții au pregătit-o dinainte (38%). În foarte puține cazuri părinții au profitat de faptul că au văzut împreună cu copilul un film sau un documentar despre adopție pentru a-i dezvălui statutul.

- Sunt și situații în care copilul a aflat de la altcineva că este adoptat, uneori cu rea intenție din partea celui care i-a comunicat, dar acest lucru nu pare să fi fost de natură să influențeze pe termen lung relația dintre părinți și copil. În majoritatea cazurilor se poate afirma că reacțiile copiilor nu au fost dramatice la aflarea veștii că sunt adoptați, indiferent cum le-a fost comunicat acest fapt. Mai mult de 95% dintre copii nu au fost triști sau agresivi și nu au plâns la aflarea veștii, dar mulți (75%) nu au avut nici un fel de reacție pe moment. În jumătate dintre cazurile în care copiii au avut astfel de reacții părinții au declarat că au avut o discuție deschisă, ceea ce poate indica faptul că momentul nu a fost destul de bine pregătit. Caracteristicile familiilor care au întâmpinat astfel de reacții din partea copiilor nu sunt semnificativ diferite de eșantionul cercetării, cu ușoare diferențe pentru familiile din mediul rural și cele cu părinte unic (divorțat sau văduv). Gradul de educație al familiei nu pare să aibă vreo influență în acest caz.

- Pe termen lung, comunicarea statutului de copil adoptat nu pare să influențeze relația dintre părinți și copii (63%), sau are chiar o influență pozitivă (30% din cazuri), în ciuda temerilor părinților care vizează tocmai deteriorarea relației în cazul comunicării statutului.

- Este interesant faptul că, după momentul primei discuții, copiii au fost cei care au redeschis subiectul despre adopție (în 66% dintre cazuri), încercând să afle

mai multe despre momentul în care au intrat în familie (50%) sau despre familia biologică (20%), dar și despre motivele pentru care a fost dat spre adopție sau istoricul lor. Copiii de vârstă preșcolară sunt mai deschiși către dialog și adresează întrebări, ușurând astfel comunicarea deschisă despre adopție în cadrul familiei.

- Cele mai multe familii au comunicat despre adopție într-un cerc destul de larg de persoane, în special cu rudele, prietenii, dar și cu cadrele didactice și cu persoane care au adoptat deja sau doresc să adopte, iar teama de reacția celor din jur nu a fost listată ca una dintre barierele în comunicarea către copil a statutului de adoptat. Copiii, la rândul lor, au comunicat prietenilor, cunoștințelor și, într-un procent mic, colegilor de clasă sau cadrelor didactice faptul că sunt adoptați. Cel mai ușor este pentru copil să discute despre statutul său de copil adoptat cu părinții și cel mai dificil, cu persoane mai puțin apropiate.

- Unul din 10 părinți au solicitat sprijin în comunicarea statutului către copil, de cele mai multe ori din partea specialiștilor, fie de la DGASPC (67%), fie din cabinete private (37%). Atunci când au decis să-i vorbească copilului, cele mai multe familii (58%) i-au dat toate informațiile pe care le aveau despre familia biologică, altele (38%) au considerat că anumite informații (mai ales cele negative, de natură să influențeze imaginea copilului despre sine) este mai bine să fie comunicate atunci când copilul va ajunge la un grad de maturitate care să-i permită înțelegerea și integrarea adecvată a informațiilor.

- Un număr foarte mic de copii păstrează legătura cu un membru al familiei biologice, mai frecvent cu frați sau surori. O parte dintre copiii adoptivi au avut o legătură, dar au renunțat, alții păstrează încă legătura prin întâlniri, telefonic sau prin e-mail, iar interesul copiilor adoptați pentru menținerea legăturii cu familia biologică este mai mare în cazul fraților decât în cazul părinților biologici. Dintre cele 55 de familii adoptive care și-au exprimat părerea cu privire la experiența întâlnirii cu membri ai familiei biologice a copilului, 69% susțin că ar relua-o, în timp ce pentru 18% aceasta a fost o experiență mai degrabă negativă.

- În ceea ce privește adopția deschisă sau elemente ale acesteia, părinții au apreciat că legea ar trebui să permită obținerea de către copil a certificatului de naștere în original și că reunirea cu familia biologică ar trebui să fie posibilă numai dacă toate părțile implicate (copii, părinți adoptivi și părinți biologici) doresc acest lucru.

- În plus, cei mai mulți părinți sunt de părere că familia biologică nu ar trebui să aibă acces la datele de identificare ale copilului adoptat ajuns la maturitate. În cazul în care părinții biologici au greșit grav în relația cu copiii lor (abuz, neglijare, exploatare), cei mai mulți părinți adoptivi consideră că nu ar trebui să li se permită să mai ia legătura cu copiii. Mai mult, părerea generală (peste 70%) este că păstrarea unei relații cu familia biologică este de natură să pericliteze integrarea copilului în familia adoptivă, făcând foarte dificilă situația părinților adoptivi.

- Cercetarea evidențiază că familiile adoptive au valori sociale puternice, pe care încearcă să le transmită copiilor adoptați. Calitatea de părinte, alături de o

relație de cuplu stabilă sunt văzute, de cei mai mulți dintre părinții adoptivi, ca împlinire personală și mai puțin ca o „îndatorire socială”. Responsabilitatea în cadrul familiei este una dintre valorile pe care părinții adoptivi le exprimă în mare măsură și pe care își doresc să le transmită copiilor, alături de bunele maniere, toleranță și respect.

- Cercetarea a evidențiat că majoritatea familiilor înțeleg importanța informării copilului cu privire la adopție și doresc să respecte dreptul acestuia la identitate, însă amână momentul (cu toate că vârsta copiilor lor este de peste 6 ani; 61% dintre familii consideră copiii prea mici pentru a începe dezvăluirea). Astfel, ținând cont de recomandările specialiștilor și de rezultatele altor cercetări care subliniază beneficiile începerii discuțiilor privind adopția, cu copilul, cât mai devreme posibil, este necesară o mai bună informare, dar mai ales pregătire a familiilor adoptive, atât pe parcursul evaluării în vederea obținerii atestatului de familie aptă să adopte, dar și în perioada postadopție, privind modalități concrete de informare a copilului despre adopție.

- De asemenea, întrucât se poate observa că o mare parte a familiilor adoptive includ în rețeaua lor de suport alte familii adoptive, considerând extrem de utile informațiile și experiența acestora, este important să se organizeze, atât de către DGASPC cât și de ONG-urile care activează în domeniu, grupuri de suport atât pentru părinți adoptivi cât și pentru copiii adoptați, la care toate familiile să poată avea acces.

BIBLIOGRAFIE

1. Avery, R. J., *Information Disclosure and Openness in Adoption: State Policy and Empirical Evidence*, in “Children and Youth Services Review”, vol. 20, no. 1–2, 1998, pp. 57–85.
2. Bandura, A., *Self-efficacy: The exercise of control*, New York, Freeman, 1997.
3. Bejenaru, A., *Adopția copiilor în România*, Iași, Institutul European, 2011.
4. Bejenaru, A., Roth, M., *Romanian adoptive families: Stressors, coping strategies and resources*, in “Children and Youth Services Review”, vol. 34, no. 7, 2012, pp. 1317–1324.
5. Brown, D., Ryan, S., Pushkal, T. J., *Initial Validation of the Open Adoption Scale: Measuring the Influence of Adoption Myths on Attitudes Toward Open Adoption*, in “Adoption Quarterly”, vol. 10, no. 3, 2008, pp. 179–196.
6. Buzducea D., Lazăr F., *Profilul părinților adoptivi din România și motivația adopției copiilor greu adoptabili*, în „Revista Calitatea Vieții”, nr. 3, 2011, pp. 313–334.
7. Mărginean, I., Precupețu, I., coord., *Calitatea Vieții în România*, București, ICCV, Editura Expert, 2010.
8. Muntean, A., *Adopția și atașamentul copiilor separați de părinții biologici*, Iași, Editura Polirom, 2013.
9. Ryan, S. D., Harris, G., Brown, D., Houston, D. M., Smith, S. L., & Howard, J. A., *Open adoptions in child welfare: Social worker and foster/adoptive parent attitudes*, in “Journal of Public Child Welfare”, vol. 5, no. 4, 2011, pp. 445–466.
10. Salari, R., Terreros, C., Sarkadi, A., *Parenting Scale: Which Version Should We Use?*, in “Psychopathol Behav Assess”, vol. 34, no. 2, 2012, pp. 268–281.
11. *** *Raportul privind starea învățământului preuniversitar din România 2011*, Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, 2011, disponibil online la <http://nou2.ise.ro/wp->

content/uploads/2012/08/Raport_privind_starea_inv_preuniversitar.pdf, accesat la data de 17 noiembrie 2012.

12. *** *Convenția cu privire la Drepturile Copilului* (CDC), Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, 20 noiembrie 1989.

13. *** *European Values Survey*, Romania 2008 – valori familie, căsătorie, gen.

14. *** *Diagnoza calității vieții în România – scala putere de cumpărare/nivel de trai subiectiv*, ICCV.

15. *** *Studiul valori, 1993 – scala religiozitate*, ICCV.

16. *** *Legea nr. 273/2004 privind regimul juridic al adopției*, Monitorul Oficial, nr. 259 din 19 aprilie 2012.

17. *** *Recensământul din România 2011*, date preliminare, disponibil online la http://www.recensamantromania.ro/wp-content/uploads/2012/08/Comunicat-presa_Rezultate-preliminare.pdf, accesat la 15 noiembrie, 2012.

In the first decade after the fall of the communist regime in 1989, Romania was one of the major sending countries for inter-country adoptions. As a result of external pressures, after 2001, domestic adoptions became prevalent, and since 2004, no international adoption took place. In recent years, studies on domestic adoptions flourished, but none investigated how adoptive families disclose to the child that he/she is adopted. In 2012, a new legislation on adoption required adoptive families to disclose to the child that is adopted, this topic being also included in the curriculum preparing families for adoption. The present study investigated adoption disclosure practices of Romanian adoptive families in a nationally representative sample of domestic adoptions carried out between 2000–2009 (N= 516). The research was carried out with the support of the National Office for Adoptions, local Departments for Social Work and Child Protection and UNICEF. While a great majority of families (95%) agree with adoption disclosure, only 69% disclosed. One in ten families looked for support to disclose. The mean age of the children at disclosure was 5 years, families from rural areas being more open than those from urban areas (73% vs. 67%). A very small proportion of children are in contact with the biological family, and mostly with their brothers and sisters than with the parents. More than two thirds (69%) of the families who experienced reunification with the biological family (10% of total sample) had a positive experience. Adoptive families do not tend to agree with open adoptions. Post-adoption social services need to be further developed to support families and children on disclosure strategies and/or reunification, if wanted. Requiring adoptive families to disclose to the child seems to remain a controversial issue in Romania, and open adoption is not too popular, but positive examples can be used.

Keywords: adoption, disclosure, open adoption, Romania.

Primit: 10.12.2013

Acceptat: 10.01.2014

Redactor: Ioan Mărginean